

Bijlage 8.4 Cultuurgoederen

Onderstaande lijst geeft een overzicht van de cultuurgoederen van de Sint-Elisabethkerk te Gent (voormalige begijnhofkerk). Alle nagelvaste kunstwerken (vaste beelden op sokkels, doopvont, orgel, ...) en architecturale decoratieve elementen (lambriseringen, altaren met inbegrip van de vaste beelden, biechtstoelen, preekstoel, sacristiekasten, ...) worden beschouwd als onroerende interieurelementen en zijn opgenomen in hoofdstuk 3 van dit beheersplan. Roerende objecten die historisch verbonden zijn aan de Sint-Elisabethkerk en onroerend zijn door hun (economische, wils- of ornamentele) bestemming worden gedefinieerd als cultuurgoed. Cultuurgoederen zijn, net zoals de onroerende interieurelementen, onlosmakelijk verbonden aan het kerkgebouw. De cultuurgoederen voor de Sint-Elisabethkerk worden in onderstaande lijst behandeld.

De motivering van de cultuurgoederen is gebaseerd op de bevindingen uit het vooronderzoek van dit beheersplan. Een goed begrip van de complexe historiek van de kerk, en van de erfgoedwaarden die aanleiding gaven tot de bescherming als monument, is noodzakelijk. Deze informatie is terug te vinden in respectievelijk hoofdstuk 2 en 4 van dit beheersplan.

Cultuurgoed 1

Identificatie	Monumentaal kruisbeeld.
Datering	Onbekend (zeker vóór 1820).
Vervaardiger	Onbekend.
Materiaal	Hout en metaal.
Huidige locatie	Zuidelijke sacristie, eerste verdieping.
Beschrijving	Houten kruis, wit geschilderde metalen Christusfiguur en kruistitel.
Toestand	Goed.

Motivering

Dit monumentale kruisbeeld dateert met zekerheid van voor 1820, maar is naar alle waarschijnlijkheid ouder. Verschillende figuratieve bronnen, waaronder een schilderij uit 1820-'23 en meerdere historische foto's tonen het kruisbeeld op zijn oorspronkelijke locatie, geplaatst tegen de buitenzijde van het koor van de Sint-Elisabethkerk. Het beeld dateert vermoedelijk uit de periode toen de Begijnhofdries nog dienst deed als kerkhof (voor 1784). Zelfs op de gravure van Hendrik Hondius (1637) is reeds een kruisbeeld tegen het koor te herkennen. De exacte ouderdom van het kunstwerk is evenwel niet gekend. Het beeld verhuisde naar de sacristie wanneer de Ecce-Homokapel in 1883 verplaatst werd van zijn oorspronkelijke locatie aan de zuidoostelijke hoek van de Begijnhofdries, naar de huidige locatie tegen het koor van de kerk. Het kruisbeeld is vervaardigd voor de Sint-Elisabethkerk, is er minstens sinds 1880 historisch mee verbonden (zie onderstaande foto), en het was aanwezig op het moment van de bescherming in 1944.

Het kunstwerk verhoogt bovendien de historische en artistieke waarde van de als monument beschermde kerk. Alleen draagt de huidige locatie niet bij tot de beleving van het kunstwerk. De terugplaatsing van het beeld op zijn oorspronkelijke locatie is wenselijk (als ook van de Ecce-Homokapel).

J.B. Joseph Wynantz, 1820-'23 (Beeldbank Gent, SAG_IC_AG_W_024).

*Het kruisbeeld, op zijn oorspronkelijke locatie tegen het koor van de kerk.
Foto van de oostzijde van de Sint-Elisabethkerk, vóór 1880 (Beeldbank Gent, SCMS_FO_0248).*

Cultuurgoed 2

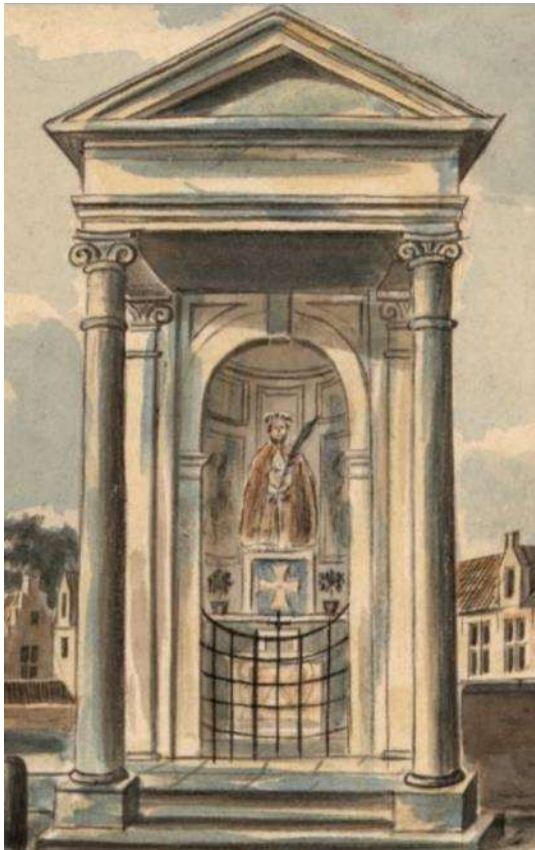
Identificatie	Beeld 'Christus op de Koude Steen'.
Datering	17de eeuw.
Vervaardiger	Jan Matthys (Gentse beeldhouwer, overleden 1710).
Materiaal	Hout, gepolychromeerd. Textiel.
Huidige locatie	Zuidelijke zijbeuk, onder de preekstoel.
Beschrijving	Bijna levensgroot, gepolychromeerd houten beeld van Christus, zittend op een steen. Getorste houding. Met spotmantel en doornenkroon. De oorspronkelijk gesel is verdwenen en vervangen door een bamboestok.
Toestand	Houten plaat is gebarsten, beeld is vervuild en verf bladdert af. Oudere polychromie komt er doorheen.
Motivering	Ecce homo ("Zie daar, de mens"), naar verluidt de uitspraak van Pontius Pilatus wanneer hij de gegeselde Jezus met doornenkroon, spotmantel en gesel toonde aan het joodse volk.

Het motief 'Christus op de koude steen' of 'Ecce homo' komt in de late middeleeuwen op. De oudste artistieke weergave van het thema dateert van ca. 1450, in het atelier van Rogier van der Weyden. Typerend voor de Zuidelijke Nederlanden is de weergave van het Ecce-homo-motief als gepolychromeerde levensgrote beeldhouwwerken. Het beeld stelt Christus voor als lijdende mens. Het is een thematiek die vaker voorkomt in begijnhoven en herinnert de begijnen aan hun taak om noodlijdenden bij te staan.

Dit 17de-eeuwse beeld, vervaardigd door Gents beeldhouwer Jan Matthys (overleden 1710), bevond zich oorspronkelijk in de Ecce-homokapel op de Begijnhofdries aan de ingang van het begijnhof. Het werd in 1883 samen met de kapel verplaatst tegen het koor van de kerk. Om veiligheidsredenen is het oorspronkelijke beeld binnen geplaatst en bevindt zich een kopie van gips buiten in de kapel.

Verschillende figuratieve bronnen, waaronder een schilderij uit 1820-'23 en meerdere historische foto's tonen het kruisbeeld op zijn oorspronkelijke locatie in de Ecce-homokapel. Het beeld is vervaardigd voor de kapel die sinds 1883 aan de kerk is verbonden, en deel uitmaakt van het beschermde monument (bescherming in 1944). Het beeld wordt vermeld in een historische publicatie van 1843, J. Immerzeel, *De levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche kunstschilders, beeldhouwers, graveurs en bouwmeesters ("Van Jan Matthijs zijn verschillende voortbrengsels te Gent aanwezig, zoo als: [...] in de kapel van het groot Bagijnen klooster, een marmeren [foutief] Ecce homo.")*.

Het kunstwerk draagt bij tot de historische en artistieke waarde van de als monument beschermde kerk. De huidige locatie is niet ideaal voor de beleving van het kunstwerk. De oorspronkelijke gesel is verdwenen.

J.B. Joseph Wynantz, 1820-'23 (Beeldbank Foto Edmond Sacré, vóór 1918 (KIK, objectnr. 23394). Gent, SAG_IC_AG_W_024)

Het beeld 'Christus op de Koude Steen' op haar oorspronkelijke locatie in de Ecce-homokapel, eerst aan de ingang van het begijnhof, nadien tegen het koor van de Sint-Elisabethkerk. Op beide afbeeldingen is de oorspronkelijke gesel nog te zien. Op foto's vanaf 1978 (zie ook KIK, objectnr. 23394) is deze reeds verdwenen.

Cultuurgood 3

Identificatie	Schilderij 'Aanbidding der Wijzen'
Datering	Eerste helft 17de eeuw
Vervaardiger	Nicolaas de Liemaeckere (Gent, 1575-1646)
Materiaal	Olieverf op doek.
Huidige locatie	Noordelijke zijbeuk.
Beschrijving	Schilderij van groot formaat. Voorstelling van de aanbidding van het Jezuskind door heiligen. Zittende Maria met Kind op de schoot.
Toestand	Het doek vertoont halverwege een overlangse horizontale opstuwing/scheur. Rechts onder is een slecht herstelde scheur.
Motivering	De Liemaeckere (1575–1646), bijgenaamd 'De Roose', was een tijdgenoot van Rubens waarmee hij samen is opgeleid bij Otto Venius. De uit Gent afkomstige De Liemaeckere was in zijn periode de belangrijkste schilder in het Gentse en wordt ook 'de Gentse Rubens' genoemd.¹ Werken van hem sieren verschillende Gentse kerken, waaronder de Sint-Salvatorkerk en de Sint-Baafskathedraal, etc. Het werk maakt sinds de eerste helft van de 17de eeuw deel uit van de historische kunstcollectie van de Sint-Elisabethkerk. Het topstuk bevond zich reeds in de 19de eeuw nabij het toegangsportaal van kerk, waar het vandaag nog steeds is opgehangen. De inventaris van de belangrijkste kunstwerken in de Sint-Elisabethkerk, opgesteld in 1857 door Gentse baron Philippe Kervyn de Volkaersbeke, vermeldt het schilderij "<i>Adoration des Mages</i>" met toedicht "<i>qui n'est pas dépourvue de mérite.</i>"² Het schilderij bevond zich in de kerk op het moment van de bescherming en is o.m. herkenbaar op een historische foto uit 1944, kort na de bescherming als monument op 29.11.1943. Het schilderij behoort tot de topstukken van de kerk. Het kunstwerk draagt bij tot de historische waarde en is bepalend voor de artistieke waarde die aanleiding gaf tot de bescherming van de kerk als monument.

¹ Provincie Oost-Vlaanderen, 2019, Erfgoedprokkel –Sint-Salvatorkerk Gent.

² Baron Philippe Augustin Chrétien, Kervyn de Volkaersbeke (1815-1881), bron: Kervyn de Volkaersbeke P.A.C., 1857-'58, *Les églises de Gand*, volume II: *Eglises paroissiales et oratoires*, Gent, Hebbelynck, p. 317 e.v.

Foto kerkinterieur, 1944 (KIK, Objectnr. 23394 (cliché A076602)).

Cultuurgoed 4

Identificatie	Schilderij 'Christus in het huis van Martha en Maria'
Datering	17de eeuw.
Vervaardiger	Onbekend.
Materiaal	Olieverf op doek.
Huidige locatie	Onze-Lieve-Vrouwkapel (noordelijke zijbeuk).
Beschrijving	Schilderij van groot formaat. Voorstelling van zittende Jezus omringd door Martha en Maria, met in de achtergrond huiselijke taferelen.
Toestand	Matig (vernislage).

Motivering

Tafereel uit het Nieuwe Testament, Lucas 10:38-42. Klassieke voorstelling van een zittende Jezus, die wordt ontvangen in de woning van Martha, met diens zus Maria, gezeten aan de voeten van Jezus, luisterend naar Zijn woorden. Martha heeft het druk met het bedienen van de gasten. Ze kwam er een ogenblik bij staan en zei: "Heer, laat het U onverschillig, dat mijn zuster mij alleen laat bedienen? Zeg haar dan dat ze mij moet helpen." De Heer gaf haar ten antwoord: "Marta, Marta, wat maak je je bezorgd en druk over veel dingen. Slechts één ding is nodig. Maria heeft het beste deel gekozen, en het zal haar niet ontnomen worden."

Het schilderij maakt sinds de 17de eeuw deel uit van de historische kunstcollectie van de Sint-Elisabethkerk. Het werk bevond zich oorspronkelijk in het hoogkoor. De inventaris van de belangrijkste kunstwerken in de Sint-Elisabethkerk, opgesteld in 1857 door Gentse baron Philippe Kervyn de Volkaersbeke, vermeldt het schilderij "*Le Christ chez Marthe et Marie*" op die locatie.³

Het schilderij bevond zich in de kerk op het moment van de bescherming en is o.m. herkenbaar op historische foto's van kort voor⁴ en na⁵ de bescherming als monument op 29.11.1943.

Het schilderij draagt bij tot de historische en artistieke waarde die aanleiding gaf tot de bescherming van de kerk als monument.

³ Kervyn de Volkaersbeke P.A.C., *op.cit.*, p. 317 e.v.

⁴ Verhaegen A., 1938, *Les églises de Gand*, Bruxelles, Nouvelle société d'éditions, Volume II, planche 22.

⁵ KIK, Objectnr. 23394 (cliché A076602).

Foto 1938 (Baron Verhaegen A., 1938).

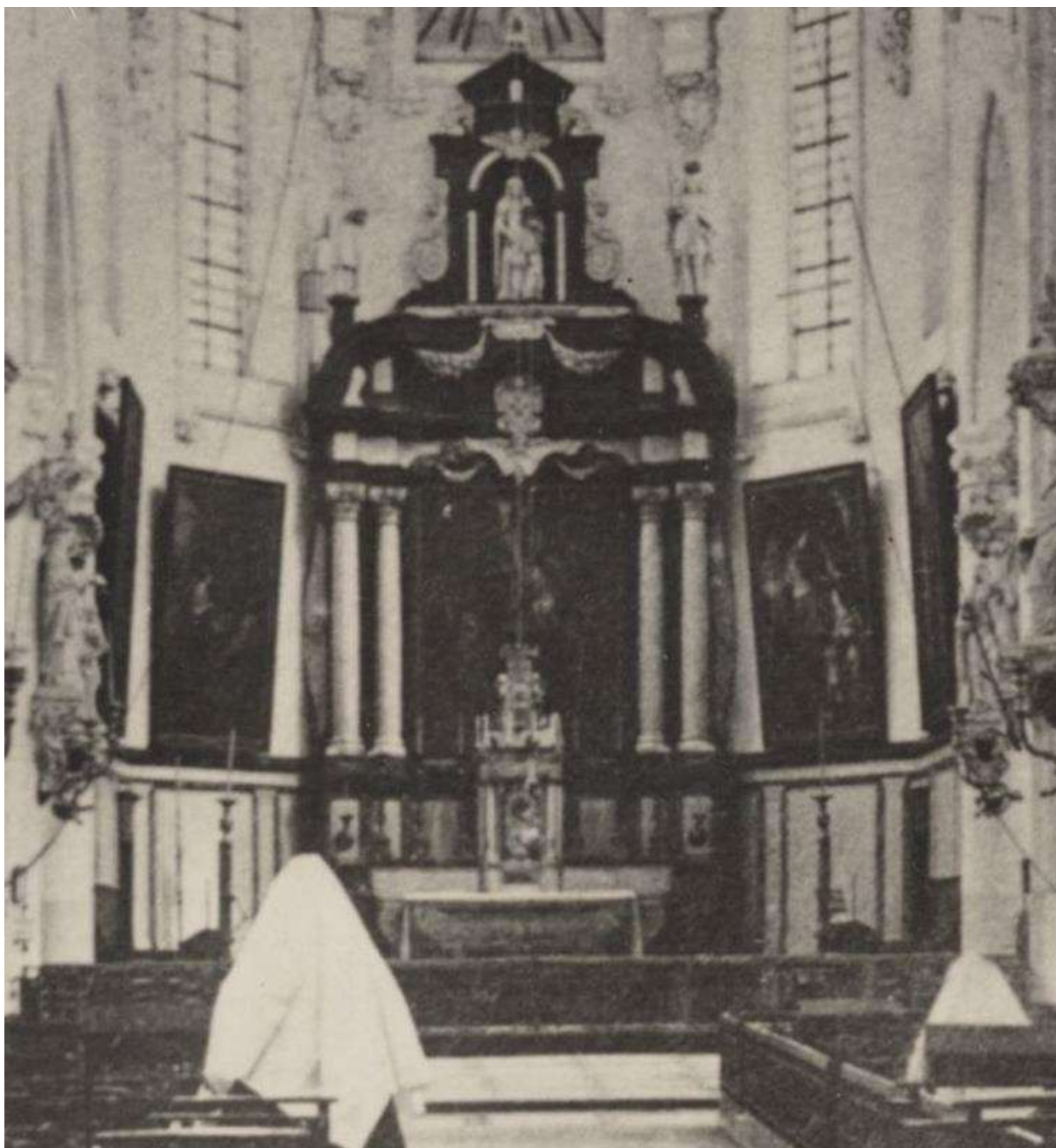
Foto 1944 (KIK, Objectnr. 23394 (cliché A076602))

Cultuurgood 5

Identificatie	Schilderij 'Christus en de Samaritaanse vrouw bij de waterput'
Datering	17de eeuw
Vervaardiger	Onbekend, Vlaamse School.
Materiaal	Olieverf op doek.
Huidige locatie	Noordelijke zijbeuk.
Beschrijving	Schilderij van groot formaat. Voorstelling van een zittende Jezus die om water vraagt aan een Samaritaanse vrouw met waterkruik, tegen een landschappelijke achtergrond. Jezus wijst naar de vrouw en zegt 'Geef mij wat te drinken'.
Toestand	Matig (vernislagaag).
Motivering	Tafereel uit het Nieuwe Testament, Johannes 4:5-43; 17:3. Voorstelling van Jezus, die bij een waterput een Samaritaanse vrouw om water vraagt. Jezus spreekt met de vrouw over het 'Levende water', een verwijzing naar het Woord van God. Het schilderij maakt sinds de 17de eeuw deel uit van de historische kunstcollectie van de Sint-Elisabethkerk. Het werk bevond zich oorspronkelijk in het hoogkoor. De inventaris van de belangrijkste kunstwerken in de Sint-Elisabethkerk, opgesteld in 1857 door Gentse baron Philippe Kervyn de Volkaersbeke, vermeldt het schilderij "<i>Le Christ et la Samaritaine</i>."⁶ Het schilderij bevond zich in de kerk op het moment van de bescherming en is o.m. herkenbaar historische interieurfoto van de kerk, gedateerd vóór 1874. Het schilderij draagt bij tot de historische en artistieke waarde die aanleiding gaf tot de bescherming van de kerk als monument.

⁶ Kervyn de Volkaersbeke P.A.C., *op.cit.*, p. 317 e.v.

Een ongedateerde foto van het kerkinterieur (voor 1874) toont het schilderij van 'Christus en de Samaritaanse vrouw bij de waterput' op zijn oorspronkelijke locatie in het koor (links van het altaar) (Beeldbank Gent, SCMS_FO_0307).

Idem, detail.

Cultuurgoed 6

Identificatie	Schilderij 'Heilige Jozef en het Jezuskind'.
Datering	Onbekend.
Vervaardiger	Onbekend.
Materiaal	Olieverf op doek.
Huidige locatie	Noordelijke zijbeuk.
Beschrijving	Schilderij van middelgroot formaat. Voorstelling van de Heilige Jozef met het Jezuskind aan de hand, tegen een landschappelijke achtergrond. Jozef draagt in zijn andere hand een witte lelie, zijn kenmerkend attribuut.
Toestand	Slecht: verschillende (grote en kleine) scheuren in het doek. Opstuwing van de verflagen (<i>craquelering</i>).
Motivering	De datering van het werk is onbekend. Het schilderij komt niet voor in de inventaris van de belangrijkste kunstwerken in de Sint-Elisabethkerk, opgesteld in 1857 door Gentse baron Philippe Kervyn de Volkaersbeke.⁷ Dit kan er op wijzen dat het werk dateert van na 1857, of als onvoldoende bijzonder werd beschouwd door de auteur. Het schilderij bevond zich in de kerk op het moment van de bescherming en is o.m. herkenbaar op een interieurfoto⁸ van de kerk in 1938, kort voor de bescherming als monument in 1943. Het schilderij draagt bij tot de artistieke waarde die aanleiding gaf tot de bescherming van de kerk als monument. Het sluit bovendien iconografisch aan bij de andere objecten van de historische kunstcollectie van de kerk.

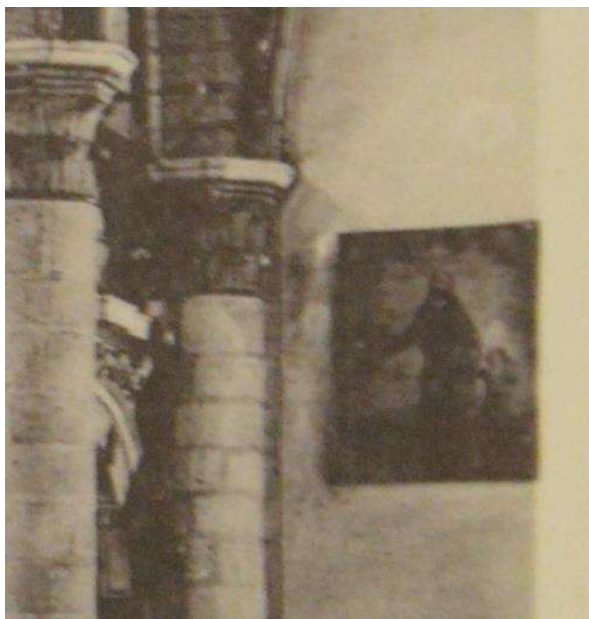

Foto 1938 (Baron Verhaegen A., 1938).

⁷ Kervyn de Volkaersbeke P.A.C., *op.cit.*, p. 317 e.v.

⁸ Verhaegen A., 1938, *op.cit.*, planche 22.

Cultuurgoed 7

Identificatie	Schilderij 'Aanbidding van het Jezuskind door vrouwelijke heiligen'.
Datering	Onbekend.
Vervaardiger	Onbekend.
Materiaal	Olieverf op doek.
Huidige locatie	Hoogkoor (zuidzijde).
Beschrijving	Schilderij van groot formaat. Centrale voorstelling van Maria met Kind, omringd door een groot aantal vrouwelijke heiligen, tegen een landschappelijke achtergrond. De heiligen zijn herkenbaar aan hun attributen.
Toestand	Slecht: Grote lacunes in de verflaag. Rondom tekent zich kader af, waarlangs de verflaag afbrokkelt. Een deel is gefixeerd met Japans papier. Mogelijk werd het schilderij ooit verdoekt of uitgesneden.
Motivering	De datering van het werk is onbekend. Het werk bevond zich oorspronkelijk nabij het ingangsportaal, in plaats van het hoogkoor. De inventaris van de belangrijkste kunstwerken in de Sint-Elisabethkerk, opgesteld in 1857 door Gentse baron Philippe Kervyn de Volkaersbeke, vermeldt het schilderij "<i>Les saintes Femmes en adoration devant l'Enfant Jésus.</i>"⁹ Het schilderij maakt minstens sinds 1857 deel uit van de historische kunstcollectie van de Sint-Elisabethkerk. Het werk kon niet met 100% zekerheid geïdentificeerd worden op historische interieurfoto's, maar gezien de opname in de inventaris van 1857 kan worden verondersteld dat het werk zich sindsdien steeds in de kerk heeft bevonden. Het schilderij draagt bij tot de artistieke waarde die aanleiding gaf tot de bescherming van de kerk als monument. Het sluit bovendien iconografisch aan bij de andere objecten van de historische kunstcollectie van de kerk. Op iconografisch vlak is het werk met vrouwelijke heiligen kenmerkend voor de voormalige begijnhofkerk. Dit gegeven komt bijvoorbeeld ook tot uiting in de vier heiligenbeelden aan de zuilen van de kruising, die eveneens uitsluitend vrouwelijke heiligen voorstellen. De heiligenbeelden in het schip stellen mannelijke heiligen voor.

⁹ Kervyn de Volkaersbeke P.A.C., *op.cit.*, p. 317 e.v.

Cultuurgoed 8

Identificatie	Neogotische heiligenbeelden + bijhorende sokkels en offerblokken
Datering	Late 19de eeuw-vroege 20ste eeuw.
Vervaardiger	Onbekend.
Materiaal	Gips, gepolychromeerd.
Huidige locatie	- Piëta : Zuidelijke sacristie, eerste verdieping, overloop. - Zes heiligenbeelden (H. Hart van Jezus, H. Jozef met Jezuskind, H. Antonius van Padua; Onze-Lieve-Vrouw; H. Barbara; H. Laurentius) : Zuidelijke sacristie, eerste verdieping, bergruimte. - Jezuskind : OLV-altaar (noordelijk zijaltaar), centrale nis. - Maria met Kind (OLV-van de Rozenkrans) : Vitrine in de OLV-kapel.
Beschrijving	Het betreft verschillende heiligenbeelden, die verspreid in de kerk werden aanbeden. Elk beeld was voorzien van een eigen houten sokkel en een offerblok. De heiligenbeelden zijn gepolychromeerd. Sommige zijn voorzien van attributen van metaal (scepter, aureool, stralenkrans, etc.) De heiligenbeelden waren tot in 2016 opgesteld in het kerkinterieur, maar werden bij de intrek van de Anglicaanse gemeenschap verplaatst naar de opslagruimte op de verdieping van de zuidelijke sacristie.
Toestand	Matig tot goed. Sommige beelden zijn licht beschadig.
Motivering	De neogotische heiligenbeelden werden in de kerk geplaatst aan het einde van de 19de eeuw, begin 20ste eeuw. Dit gebeurde in het kader van een neogotische herinrichting van het kerkinterieur rond deze periode. Op dat moment werden ook neogotische wandschilderingen aangebracht ter hoogte van de zijaltaren en het hoogkoor. De neogotische preekstoel, koorbanken, biechtstoelen en het glas-in-loodraam van het koor dateren eveneens uit deze periode. De beelden bevonden zich in de kerk op het moment van de bescherming zoals te zien is op historische foto's van kort voor¹⁰ en na¹¹ de bescherming als monument op 29.11.1943. De heiligenbeelden zijn typerend voor de 19de-eeuwse interieuraankleding van de voormalige begijnhofkerk, die op dat moment dienst deed als parochiekerk. Ze staan in nauw verband met de nog bewaarde vaste neogotische interieurelementen, als ook met de (verdwenen) neogotische interieurschilderingen. In hun vormgeving en uitwerking zijn ze zeer typerend voor 19-eeuwse neogotische interieurinrichtingen. Ze dragen daarom bij aan de historische en artistieke waarde van het kerkgebouw, die aanleiding gaf tot de bescherming van de kerk als monument.

¹⁰

¹¹ KIK, Objectnr. 23394 (cliché A076602).

Piëta (huidige toestand, bewaard op de eerste verdieping van de zuidelijke sacristie).

Zes heiligenbeelden (huidige toestand, bewaard op de eerste verdieping van de zuidelijke sacristie).

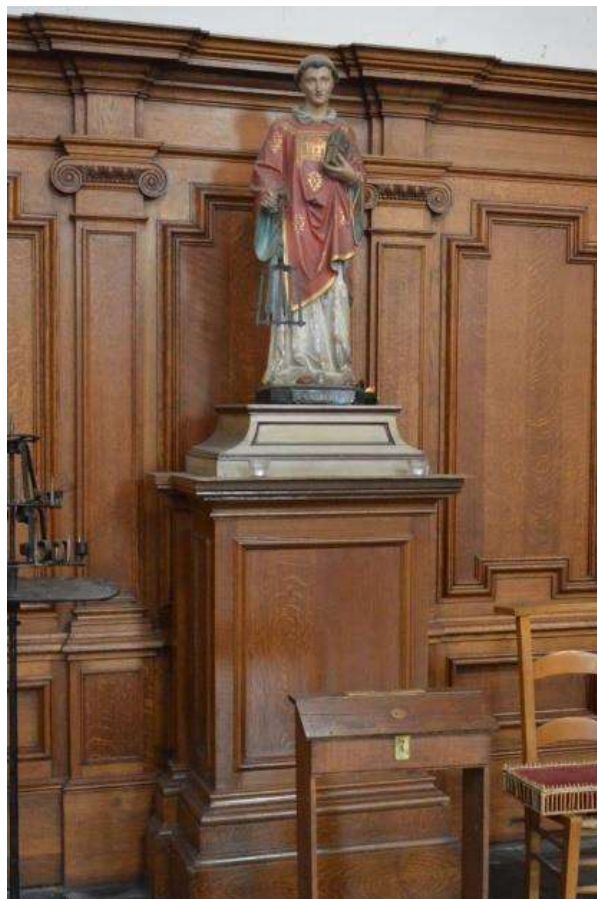
Beelden Jezuskind en Maria met Kind (huidige toestand, bewaard op het noordelijke zijaltaar en in de vitrinekast nabij ditzelfde altaar).

Eén van de offerblokken (huidige toestand, middenbeuk).

Beelden van H. Hart, H. Jozef, H. Antonius en O.L.Vrouw, op hun toenmalige locaties in 2013.

Beelden van de H. Barbara, H. Laurentius, het Jezuskind en OLV met Kind, op hun toenmalige locaties in 2013.

Foto's kerkinterieur, 1944 (KIK, Objectnr. 23394).

Foto's kerkinterieur, 1944 (KIK, Objectnr. 23394).

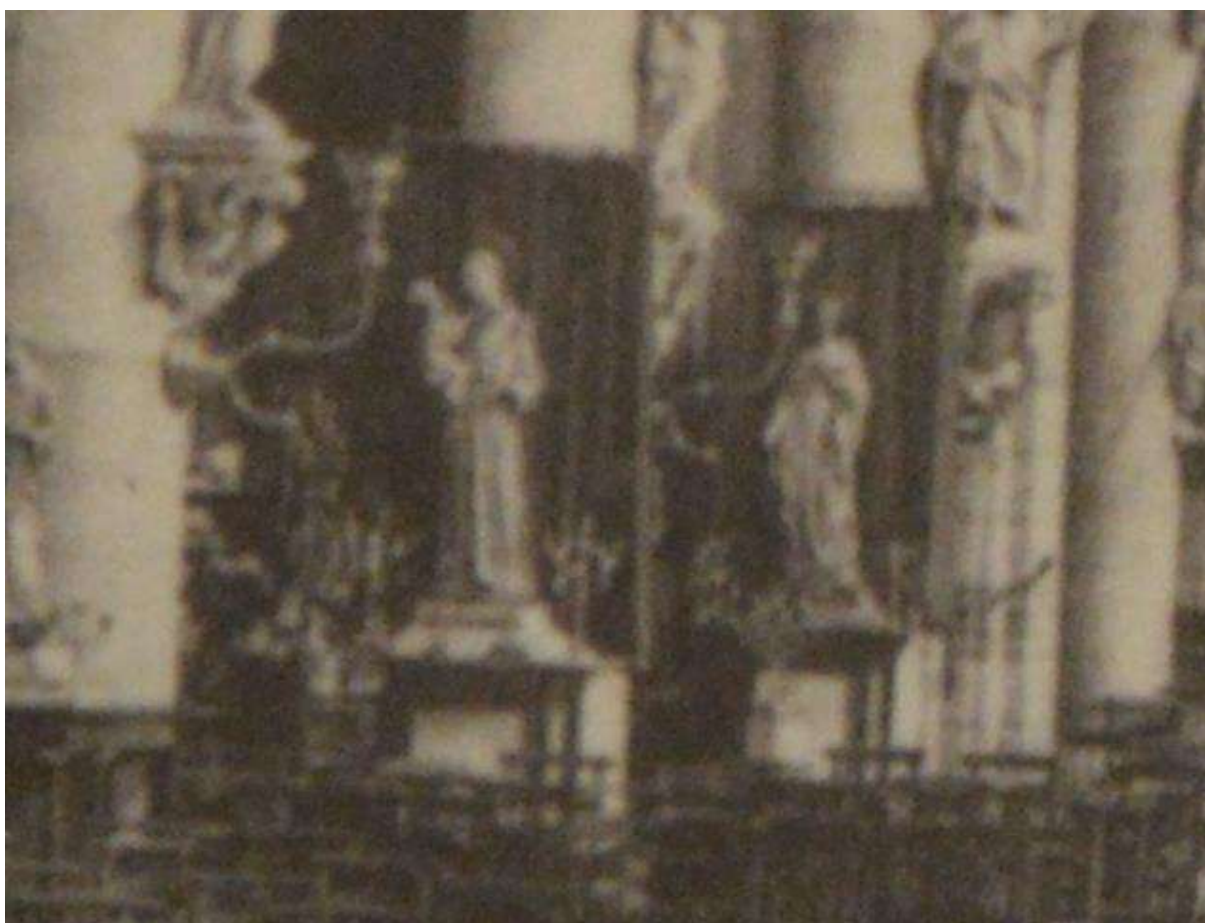

Foto kerkinterieur, 1938 (Baron Verhaegen A., 1938).

Foto kerkinterieur, 1938 (Baron Verhaegen A., 1938).

Cultuurgoed 9

Identificatie	Monumentaal neogotische kruisbeeld.
Datering	Late 19de eeuw-vroege 20 ^{ste} eeuw.
Vervaardiger	Onbekend.
Materiaal	Gips, gepolychromeerd.
Huidige locatie	Zuidelijke sacristie, trap naar eerste verdieping.
Beschrijving	Monumentaal polychroom beschilderd kruisbeeld. Met aureool en kruistitel.
Toestand	Goed. Verhoogde kans op beschadiging door de locatie langs de trap.

Motivering

Dit neogotische kruisbeeld werd in de kerk geplaatst aan het einde van de 19de eeuw, begin 20ste eeuw. Dit gebeurde in het kader van een neogotische herinrichting van het kerkinterieur rond deze periode. Op dat moment werden ook neogotische wandschilderingen aangebracht ter hoogte van de zijaltaren en het hoogkoor. De neogotische preekstoel, koorbanken, biechtstoelen en het glas-in-loodraam van het koor dateert eveneens uit deze periode. Historische foto's tonen aan dat het monumentale beeld was opgehangen in het hoogkoor, ter hoogte van het hoofdaltaar.

Net zoals de neogotische heiligenbeelden is ook dit beeld vervaardigd voor het interieur van de Sint-Elisabethkerk en hoort tot de historische interieuraankleding waardoor het de historische waarde van het monument versterkt. Net zoals de heiligenbeelden is de kruisweg typerend voor de 19de-eeuwse interieuraankleding van de voormalige begijnhofkerk, die op dat moment dienst deed als parochiekerk. Deze beelden staan in nauw verband met de nog bewaarde vaste neogotische interieurelementen, als ook met de (verdwenen) neogotische interieurschilderingen. In hun vormgeving en uitwerking zijn ze zeer typerend voor 19-eeuwse neogotische interieurinrichtingen. Ze dragen daarom bij aan de artistieke waarde van het kerkgebouw.

Het kruisbeeld bevond zich in de kerk op het moment van de bescherming zoals te zien is op historische foto's van 1944, kort na de bescherming als monument op 29.11.1943.¹²

¹² KIK, Objectnr. 23394 (cliché A076602).

Foto 1944 (KIK, Objectnr. 23394 (cliché A076602)).

Cultuurgoed 10

Identificatie	Neogotische kruisweg
Datering	Late 19de eeuw-vroege 20ste eeuw.
Vervaardiger	Onbekend.
Materiaal	Olieverf op doek. Houten kader.
Huidige locatie	Zijbeuken.
Beschrijving	Veertiendelig neogotische kruisweg. De met houtsnijwerk versierde kaders zijn bovenaan voorzien van een kruis en nummer van de kruiswegstaties.
Toestand	Goed.

Motivering

De veertiendelige kruisweg dateert van de late 19de of vroege 20ste eeuw en siert sindsdien de zijbeuken van de Sint-Elisabethkerk. De kruisweg behoort tot de neogotische interieurelementen die tijdens deze periode eeuw aan het kerkinterieur werden toegevoegd, zoals onder meer de neogotische heiligenbeelden en het monumentale kruisbeeld, de wandbeschilderingen en de glas-in-loodramen van het koor.

De kruisweg is vervaardigd voor het interieur van de Sint-Elisabethkerk en hoort tot de historische interieuraankleding waardoor het de historische waarde van het monument versterkt. Net zoals de heiligenbeelden is de kruisweg typerend voor de 19de-eeuwse interieuraankleding van de voormalige begijnhofkerk, die op dat moment dienst deed als parochiekerk. Ze staan in nauw verband met de nog bewaarde vaste neogotische interieurelementen, als ook met de (verdwenen) neogotische interieurschilderingen en de heiligenbeelden. In hun vormgeving en uitwerking zijn ze zeer typerend voor 19-eeuwse neogotische interieurinrichtingen. Ze dragen daarom bij aan de artistieke waarde van het kerkgebouw.

De kruisweg bevond zich in de kerk op het moment van de bescherming zoals te zien is op historische foto's van 1944, kort na de bescherming als monument op 29.11.1943.¹³

¹³ KIK, Objectnr. 23394 (cliché A076602).

Foto 1944 (KIK, Objectnr. 23394 (cliché A076602)).

Cultuurgood 11

Identificatie	Altaarschilderij 'Kruisafneming' (hoofdaltaar).
Datering	Onbekend.
Vervaardiger	Onbekend.
Materiaal	Olieverf op doek.
Huidige locatie	Hoogkoor.
Beschrijving	Schilderij van groot formaat met voorstelling van de 'Kruisafneming', centraal geplaatst in het barokke hoofdaltaar in een rechthoekige omlijsting.
Toestand	Matig: verschillende scheuren in het doek. Opstuwing van de verflagen.
Motivering	De datering van het werk is onbekend. De inventaris van de belangrijkste kunstwerken in de Sint-Elisabethkerk, opgesteld in 1857 door Gentse baron Philippe Kervyn de Volkaersbeke, vermeldt het schilderij "<i>Choeur. Le tableau d'autel représente une Descente de croix, d'un peintre moderne.</i>"¹⁴ Het schilderij maakt minstens sinds 1857 deel uit van de historische kunstcollectie van de Sint-Elisabethkerk. Het werk is te zien op historische interieurfoto's daterend van voor 1874¹⁵, in 1939¹⁶ en in 1944¹⁷. Als altaarschilderij van het hoofdaltaar draagt het kunstwerk bij tot de artistieke waarde die aanleiding gaf tot de bescherming van de kerk als monument. Het is een centraal onderdeel van het barokke portiekaltaar, dat behoort tot één van de belangrijkste interieurelementen van de kerk. Het schilderij bevond zich in de kerk op het moment van de bescherming zoals te zien is op de hoger aangehaalde historische foto's.

¹⁴ Kervyn de Volkaersbeke P.A.C., *op.cit.*, p. 317 e.v.

¹⁵ Ongedateerde foto van het kerkinterieur (voor 1874), Beeldbank Gent, SCMS_FO_0307.

¹⁶ Verhaegen A., 1938, *Les églises de Gand*, Bruxelles, Nouvelle société d'éditions, Volume II, planche 33.

¹⁷ KIK, Objectnr. 23394 (cliché A076602).

Foto 1944 (KIK, Objectnr. 23427 (cliché A085621)).

Cultuurogoed 12

Identificatie	Twee altaarschilderijen in het zuidelijke zijaltaar (altaar van het Heilig Kruis)
Datering	Onbekend.
Vervaardiger	Onbekend.
Materiaal	Olieverf op doek.
Huidige locatie	Zijaltaar in de zuidelijke dwarsbeuk.
Beschrijving	-Altaarschilderij centraal geplaatst in het barokke zijaltaar in een rechthoekige omlijsting. Voorstelling van een hemel met wolken en engelen, die het altaarbeeld 'Mattekenskruis' omringen. -Schilderij in de bekroning van het altaar, gevat in een getoogde omlijsting, met voorstelling van de Zeven Weeën van Maria.
Toestand	Matig: verschillende scheuren in het doek. Opstuwing van de verflagen.

Motivering

De datering van het werk is onbekend maar dateert vermoedelijk uit de 19de eeuw. De inventaris van de belangrijkste kunstwerken in de Sint-Elisabethkerk, opgesteld in 1857 door Gentse baron Philippe Kervyn de Volkaersbeke, vermeldt "*Autel de la Sainte Croix. Ici nous n'avons point de toile, mais un Christ en croix d'une haute antiquité [...]*."¹⁸ Deze vermelding bevestigt het vermoeden dat het altaar na deze datum werd aangepast, vermoedelijk bij de restauratie van de kerk in de late 19de eeuw.

Het altaar komt in zijn huidige vorm voor op historische interieurfoto's van 1939¹⁹ en in 1944²⁰.

Als altaarschilderij met aanbiddende engelen is vervaardigd als achtergrondschildering voor het historische Mattekenskruis, dat het centrale motief uitmaakt van het altaar van het Heilige Kruis. Het altaarstuk is dan ook onlosmakelijk verbonden met het altaar en het kerkinterieur.

Het schilderij met voorstelling van de Zeven Weeën van Maria is eveneens voor dit altaar vervaardigd en toont een sterke iconografische band met de omringende ornamentiek van het altaar, verwijzend naar het lijden van Maria en Christus (de passie). Onder het schilderij staat het Heilig Hart afgebeeld. Het schilderij wordt geflankeerd door een gebroken rondboogfronton met bekronende beelden van engelen met passiewerktuigen (geselzuil, ladder, lans). Bovenop het schilderij bevindt zich een gelijkaardig beeld van de Heilige Veronica, met zweetdoek.

Beide kunstwerken vervolledigen het zijaltaar en dragen bij tot de artistieke waarde die aanleiding gaf tot de bescherming van de kerk als monument.

Beide schilderijen bevonden zich in de kerk op het moment van de bescherming zoals te zien is op de hoger aangehaalde historische foto's.

¹⁸ Kervyn de Volkaersbeke P.A.C., *op.cit.*, p. 317 e.v.

¹⁹ Verhaegen A., 1938, *Les églises de Gand*, Bruxelles, Nouvelle société d'éditions, Volume II, planche 36.

²⁰ KIK, Objectnr. 23429 (cliché A085623).

Foto 1938 (Baron Verhaegen A., 1938).

Foto 1944 (KIK, Objectnr. 23429 (cliché A085623))

Cultuurgoed 13

Identificatie	Twee altaarschilderijen in het noordelijke zijaltaar (OLV-altaar)
Datering	Onbekend.
Vervaardiger	-Maria schenkt de rozenkrans aan de H. Dominicus Guzman: C. Remes -Hemelvaart van Maria: Onbekend.
Materiaal	Olieverf op doek.
Huidige locatie	Zijaltaar in de noordelijke dwarsbeuk.
Beschrijving	-Altaarschilderij centraal geplaatst in het barokke zijaltaar in een rechthoekige omlijsting, met voorstelling van Maria die de rozenkrans schenkt aan de H. Dominicus Guzman. -Schilderij in de bekroning van het altaar, gevat in een rechthoekige omlijsting met rondboogbekroning, met voorstelling van de Hemelvaart van Maria.
Toestand	Goed.
Motivering	Het centrale schilderij is gesigineerd en werd vervaardigd in 1820 door C. Remes. Het schilderij in de altaarbekroning is ongedateerd maar is uitgevoerd in eenzelfde stijl. De inventaris van de belangrijkste kunstwerken in de Sint-Elisabethkerk, opgesteld in 1857 door Gentse baron Philippe Kervyn de Volkaersbeke, vermeldt <i>"Autel de la Vierge. Le rétable renferme un tableau représentant Saint Dominique recevant le chapelet des mains de la Mère de Dieu, par Remes ; il est marqué C. REMES Ft 1820. Dans le fronton de l'autel, on remarque une petite toile, représentant l'Assomption de la Vierge. Quoique placée trop haut pour bien l'apprécier, on peut dire qu'elle n'est pas dépourvue de mérite."</i>²¹ De schilderijen maken minstens sinds 1857 deel uit van de historische kunstcollectie van de Sint-Elisabethkerk. Het altaar komt in zijn huidige vorm voor op historische interieurfoto's van 1944 ²². Beide schilderijen zijn iconografisch verbonden aan de Maria-verering en zijn een onlosmakelijk deel van het gelijknamige altaar. De ornamentiek van het altaar (Maria-monogrammen) sluit hier eveneens bij aan. Beide kunstwerken vervolledigen het zijaltaar en dragen bij tot de artistieke waarde die aanleiding gaf tot de bescherming van de kerk als monument. Beide schilderijen bevonden zich in de kerk op het moment van de bescherming zoals te zien is op de hoger aangehaalde historische foto's.

²¹ Kervyn de Volkaersbeke P.A.C., *op.cit.*, p. 317 e.v.

²² KIK, Objectnr. 23428 (cliché A085622).

Foto 1944 (KIK, Objectnr. 23428 (cliché A085622))